

—*— У НОВОМЕ САДУ У НЕДЕЉУ 11. МАРТА 1884. —*—

ГОДИНА IX.

ПОЗОРИШТЕ.

БРОЈ 29.

УРЕЂУЈЕ А. ХАЦИЋ.

Излази свака о дану сваке представе на по табака. — Стоји за Нови Сад 40, а на страницу 60 новч. месечно. —
Претплатата се издаје администрацији „Позоришта“, у матичном ставу, у Новоме Саду.

ПОВЕСНИЦА О ДРАМИ УОПШТЕ.*)

Међу источним народима, који су богати у епској и лирској песми, само су *Инђани* створили драму, која се и у Јевропи на ум узела, како беше завладала санскритска наука. Понајвише им је позната глума „Сакунтала“ (прстен верности) од Калидаса.

Грци, као творци и у свима другим вештинама, и драму су класички усавршили. Њихове су трагедије и комедије и дан-данас у својој врсти недомашиве, као и њихова епопеја и лирика. Драме су им постале од народних *ђонисијских* (дионисијских) светковина, где први пут по двоје њих говораху у славу богу Тбонисију. Од тих светковина остале грчкој драми и збор (кор), који певаши у одморима радње. Тај се збор не употребљава у новијим драмама; само је Шилер огледао, да га употреби у својој „Месинској невести“. За грчку се драму пеште мален број особа, што раде, и сасма проста радња; за трагедију обично каква проста прича. Комедији бијаше тада много шири круг него сада, јер се у њој причаше не само о друштвеном него и о политичком животу, па сатира не зазиравше ни од људи ни од достојанства. Грчка драма најбоље цветаше у петом веку пре Хр., кад *Иктан* подиже Партенон, *Фидија* створи олимпског Зевса и т. д., кад Грци дивно пренуше духом, закликнуше трагичке певаније *Лескилове, Софоклове и Евріпидове* у ђонисијевом глумишту, на јужном обронку Акропоља, а неумрле досетке *Аристофанове* шибају у комедијама Атице, који се почеше одрођивати.

Римљани, који се у свакој вештини угле-

даху на Грке, особито у драми, далеко заостаје иза свога угледа. Само комедије Терентијеве и Плаутове, који се не угледају на Аристофанову него на доцније грчке комедије, показују ту врсту вештине у римској књижевности. Виша се трагедија не слагаше са трезном ћуди римског народа.

Међу новијим народима највише се труђаху Французи, да у драми достигну старијску (антик) врлину. Њихови се класици: *Расин, Корњел, Волтер* у 17. и 18. веку изучавају по старим угледима, бирајући стару грађу за своје трагедије, па тежећи да чак и старијски облик пренесу на новију драму. Они по Аристотеловој појетици доказивају, прејда погрешно, да у драми ваља да су три јединства радње, времена и места, па тим без невоље утишивају језгру драмске вештине у тесну љуску старијског облика. Дуго време владају француске трагедије и Молијерове комедије на новијим глумионицама, особито у Немачкој, где су оне вредиле као угледи.

Пре Француза, а самостално од старијих, развице своју драму *Енглези* и *Шпанљолци*. Њихова је драма назvana *романтичком* наспрот *старо-класичкој*. Она је по облику слободнија, а по ствари многостручнија. Она допушта, да јој се призори (сцене) чешће мењају, да јој је већи број особа, да се особе боље карактеришу и да су шала и забиља помешане. Енглеска је драма свој вршак стигла са *Вилемом Шекспиром* (1564—1616.), који је назван „ђенијем британског острва.“ Он у својим умотворима велича доба владања краљице Јелисавете

*.) И овај је саставак позајмен из дела „Повесничка вештина (уметност)“ и т. д. од дра Стевана Павловића. Овде је реч само о драмској повесници у несловенских народа, а о истој повесници у словенских народа, реч је у тој књизи онде, где је као у додатку за себе описана ошита књижевност словенска. У.

и краља Јакова I. на измаку 16. а у почетку 17. века. Премда није узимао свога градива само из домаћих прича него и из старих до-гађаја, и из талијанске књижевности, али је за то ипак задржао својима умотворима посве народан карактер и по духу и по облику. По-

што око 1648. буде он готово заборављен у Енглеза, поче му се народ од почетка 18. века опет дивити, а у Немачкој његови драмски послови потискоше француске угледе, како се Лесинг и Хердер њих латише.

(Наставиће се.)

ЛИСТИЈИ.

СРПСКО НАРОДНО ПОЗОРИШТЕ.

(Бурађ Бранковић. Драма у 5 чинова, од К. Оберњика, превео и за српску позорницу прерадио Јован Ђорђевић. — Госп. Т. Јовановић, редитељ краљевског српског народног позоришта у Београду, последњи пут као гост у насловној улоги.)

За опроштајну улогу своју изабрао је цењени наш гост Тоша Јовановић седога деспота Ђурђа те њиме завршио своје кратко, али најлепшим успехом крунисано гостовање код нас. И завршио га је исто онако дично, као што га је започео и продужио био. Па ипак не можемо а да специјалној својој примедби одушке не да-мо, да не изречемо пресуду, која нам лако може бити осуда, ако не будемо доста јасно обележили становиште своје. Наше је мњење и уверење, да је *продужење* гостовања Јовановићевог куд и камо претежније од *почетка* и *завршетка*. Доста је то поодавна — Тоша је Јовановић био члан земаљског позоришта у Загребу — како смо се уверили, да је дистингвирани глумац тај јединствен конверзацијони љубавник и бониван. Таква сретна смеса ионшалантнога и финога салонског кретања, импозантне, симпатичне појаве и ексквизитних манира није нам истина рекавши ни у једног српског глумца досад тако пријатно у очи упала, као баш у Тошу Јовановића. Па ето зато нам је *продужење* Јовановићевог гостовања било да рекнемо само интересантније него почетак и завршетак, јер смо у *продужењу* томе видили Тошу Јовановића као — специјалитет. У натпису оном на свили свежега венца, што су га пријатељи уметника и поштовачи му из треног чина у „Ђурђу Бранковићу“ за успомену дали, крупнији бисмо слови, да је од нас зависило, дали били сложити *продужење*-Гајетана у „Маркизу Вилмерском“, него што је сложен био почетак-Шајлок и завршетак-Ђурађ Бранковић, шат бисмо тиме милога госта пажљивим учинили били на то, да се нарочито и опет нарочито наслажавамо његовим створенима врсте Гајетанове те да би другом приликом, ако опет узмора бити само пропорција 2:1, већи део одношаја био на страни те врсте.

Само ће зао језик моћи рећи, да смо специјалном примедбом својом хтели и најмање окрњити цене „Ђурђу Бранковићу“ онаквом, како га је Тоша Јовановић интерпретисао. Та били смо и ми међу онима, којима је Јовановићев деспот шиљући два своја сокола од себе и благослављајући их измамно дивљење и наклон до земљице прне. Толико истине, љежности и осећаја ретко кад дође на даске. Па кад томе деспоту дође до ушију тужни глас слепога мезимпа, глас нејакога Стевана, е, ту већ ијоле брижан гледалац мораде застремити, да ће честитога уметника задесити зла коб Мађара Гавре Егрешије. Баш то, што јединствени онај конверзацијони љубавник знаде тако силено и потребни, најбоља је „лекарска сведодба“, да по жилама Тоше Јовановића тече чиста крв уметничка првога квалитета.

Госта су својски потпомагали Димитрјевић (Гргур), Т. Лукићка (Стеван) и Лукић (Мурат). Као Мара нам је, и крај више од десетине година, Миљка Грցурова и сувише у лепој успомени а да бисмо Марији Рајковићки могли кроз прсте прогледати стереотипни њен пдјом говора и осетну оскудицу жара и осећаја, невешто претрпану звучном декламацијом.

Г.

(Недељни ред позоришних представа.) У уторак 13. марта први шут: „Фуршамболови“. Позоришна игра у 5 чинова, написао Емил Оже, превео Бранко Мушићки. — У четвртак 15. марта: „Дон Цезар од Базана“. Позоришна игра у 5 чинова, написао Димитроар, превео Н. — Г. Милош Цветић, редитељ краљевског народног позоришта у Београду као гост први пут. — У суботу 17. марта: „Гренгоар“. Позоришна игра у 1. радњи од Т. Банвиља, превео Јован Ђорђевић. — За тим: „Шоља теја“. Шаљива игра у 1. радњи, с немачког превео Г. Гершић. — Г. Милош Цветић, редитељ краљевског српског позоришта у Београду као гост по други и претпоследњи пут. — У недељу 18. марта: „Сеоска лола“. Позоришна игра с певањем у 3 чина, написао Е. Тот, превео и за српску позорницу удео С. Дескашев, музика од Д. Јенка. — Госпођа М. Цве-

тићка, члан краљевског српског народног позоришта у Београду као гост у улози Јелке Чизмићеве.

П О З О Р И Џ Т Е .

***(Народно позориште у Београду.)** „Пут око земље за осамдесет дана“ — корисница редовних чланова краљ. срп. народног позоришта.

У суботу 25. фебруара давана је корисница свима редовним члановима (осим редитеља) нашег народног позоришта. Чланови су изабрали за корисницу Жил Вернов комад „Пут око земље за осамдесет дана“, с тога, што је то омилјен комад, а друго, што се већ одавно није давао.

У великих цивилизованих народа, где се далеко више ценит уметност и вештина, тамо је лако вештаку и уметнику ширити крила свога ћенија. Тамо је уметник материјално осигуран, те рахат може да се усаврши. Код нас је то много теже. Вештак је награђен једва толико, да или мора бегати у свет, или са свим баталити рад, који му се према труду не награђује. Није мало талената у нас на овај начин пропало. Запста, ако хоћемо по душу да говоримо, морамо признати, да су чланови нашег народног позоришта врло мало награђени. Нама се чини, да би се то могло поправити, јер приход, који позоришна каса доноси, није тако мален. Данас, када се у нас свакидаље потребе не набављају тако лако и јевтино, као пре неколико година, шта може да учини један глумац са, рецимо 100 динара своје месечне плате, кад, поред посведневних потреба, мора у неколико и костим да набавља. — Надамо се, да ће позоришни одбор скоро решити тај гордијев чвор — повишење плате нашим глумцима, да би се једном дала могућност и нашим глумцима, да са већом вољом и енергијом напредују у својој струци.

Да речемо коју о самом комаду.

Сваки, који је прочитао ма један Жил Вернов роман, одмах ће знати оценити вредност његових књижевних производа. Жил Верн је научник. Он облачи сухопарну науку у одећу романа и тиме придобија силне читаоце. Његови су романи преведени скоро на све европске језике. Ко се не сећа уживања читајући Вернеов роман „Пет недеља у балону“, „Царев гласник“, „Прна Индија“ и т. д. Такав један роман је и „Пут око земље за 80 дана“. Писац је хтео да нам покаже, како се цела земља може у наоколу пропутовати за 80 дана. Он нам показује којим се то путем може учинити, износећи нам земљу, народ и обичаје тога народа, кроз чију земљу путује.

Г. Тоша Јовановић је овај комад инсценирао за нашу позорницу. Далеко је веће уживање гле-

дати такав један роман у драмској одећи, представљен у живим сликама, кад гледалац не мора да ствара слике као читалац. Али је то скопчано са врло величким тешкоћама и трошковима. Ми се врло добро сећамо оних силних напора, које је позоришна управа претрпела, кад се овај комад први пут давао. Глумци су овог вечера играли изврсно. Г. Тоша Јовановић био је прави Енглез. Она британска ладнокрвност, коју је у целом комаду задржао, усхитила нас је. А и верни слуга Фогов, Паспарту (*Цветић*) одиграо је на опште задовољство. Она његова окретност, и способност да се у сваком злу уме наћи, чисто се је са њим овога вечера сродила. Полицај Фикс (*Рајковић*) извео је врло добро своју тешку улогу. Као копач злата на Сан-Франциску, као брамински свећеник и као полицијски увода у Суецу, био је изврстан. Без сумње да је и ова улога једна од јаких партија г. Рајковића, где он своју вештину тако лепо и складно изводи. Кнегиња Ауда (*Поповићева*) одиграла је врло добро. У опште сви су чланови играли великом вољом и марљивошћу. Овог вечера притметисмо и неке нове декорације, што је доказ да се и управа трудила да престава што сјајније испадне. Млади позоришни декоратор г. Таса Јасјловић израдио је неке декорације, по плану пок. Ковачевића и по упутству Доменика, као што је сала ексцентричног клуба, и декорацију за слику „изненадни састанак на мору“, где су морски таласи врло диван ефекат на публику учинили. Већ овим својим радом г. Таса обећава нам да ће много учинити нашем нар. позоришту, које је у декорацијама претрпело велики удар и остало готово спротно по смрти А. Ковачевића. Певање је ишло складно и хармонично, на чему имамо много да благодаримо „Матроуз“ (гђи Фрасинели) и гђи Цветићки. Публика се овој корисници одазвала еклатантно. Ма да су цене места биле повишене, опет не видесмо ни једног места празног. Наша публика тиме је показала, да је вољна да материјално помогне члановима нашег народног позоришта. Целокупни приход износи 1702 динара од распродатих места, добровољних прилога било је нешто мало. Њено величанство краљица присуствовала је на престави и изволнела је подарити 200 динара. Публика је са особитим задовољством пратила комад, а глумци су учинили својом изврсном игром, да је овог вечера публика допста била очарана.

На послетку ми се надамо, да ће позоришни одбор, ако не повиси скоро плате, сетити се да бар чешће приреди опет коју корисници за ове трудаенике — глумце; не би требао да заборави ни на оно друго сиромашно особље — млађе послужитеље.

Б. Д.

СРПСКО НАРОДНО ПОЗОРИШТЕ.

29. ПРЕДСТАВА.

ВАН ПРЕТПЛАТЕ.

У НОВОМЕ САДУ У НЕДЕЉУ 11. МАРТА 1884:

РАТ У МИРНО ДОБА.

ШАЉИВА ИГРА У 5 ЧИНОВА, НАПИСАЛИ МОЗЕР И ШЕНТАН, С НЕМАЧКОГ ПРЕВЕО И ПРЕРАДИО
БРАНКО М. ЈОВАНОВИЋ.

О С О Б Е:

Ђока Спасић, богаташ	.	Милосављевић.
Смиљка, његова жена	.	Д. Ружићка.
Даница Комарова, њихова нећака	.	М. Рајковићка.
Стевка Берићева, њена другарица	.	Љ. Динићка.
Сима Чигрић, варошки саветник	.	Ружић.
Софија, жена му	.	Ј. Добриновићка.
Јелка, њихова кћи	.	Л. Хаџићева.
Драгић, генерал	.	Лукић.
Душан Симић, његов побочник	.	Димитријевић.
Гавра Јаснић, његов лекар, потпоручик	.	Барбарић.
Макса Недић, потпоручик	.	Добриновић.
Пера Шилулић, апотекар	.	Димић.
Цветко, слуга Душана Симића	.	Марковић.
Јован, слуга	.	И. Станојевић.
Јулка, куварица } код Спасића	.	Т. Лукићка.
Перса, собарица	.	Л. Петровићева.

Збива се ма у којој вароши у данашњем времену.

У уторак 13. марта први пут: „ФУРШАМБОЛОВИ“. Позоришна игра у 5 чинова, написао
Е. Ожеје, првео Бранко Мушићки.

Ко од наших поштованих претплатника жели своја места задржати за ову представу, нека
се изволи тога ради пријавити у позоришној писарници најдаље до 12 сахата пре подне.

П. ДОБРИНОВИЋ излази данас на позорницу први пут после своје дуже болести.

ПОЧЕТАК У 7 А СВРШЕТАК У 10 САХАТА.